

## NÉPTRIBUNUSOK ÉS KONZULOK

A fórumon két ember hevesen vitakozott. Ruhájukon, tógájukon látszott, hogy tiszttségviselők.

- Ha azt akarod, hogy a béke helyreálljon a nép és a patriciusok közt, terjessz a szenátus elé javaslatot, hogy a nép is részesülhessen az ellenségtől elhódított földből, az *ager publicus*ból - mondta az egyik.

- Az *ager publicus*ból csak azok kaphatnak, akiknek megvan hozzá a tehetségük, *kliens*ük és rabszolgájuk, hogy meg is művelhessék - felelte a másik.

- Vagyis a patriciusok. Úgy beszélsz, mintha a nép nem vett volna részt az ellenséges föld meghódításában. Pedig éppen ezek miatt a háborúk miatt adósodott el, nem tudta megművelni földjét, elvesztette vagyonát, nemegyszer életét is. Nem gondolod, hogy igazság szerint nekik is juttatni kellene belőle?

- Senki sem akadályozza meg őket, hogy béreljenek belőle, ha megvan hozzá a tehetségük - ismételte a másik, holott nagyon jól tudta, hogy az eladósodott plebejusok erre nem képesek.

A két vitakozó Gnaeus Genucius néptribunus és Gaius Manlius konzul volt. Így folyt a vita a konzulok és a néptribunusok közt hónapok, sőt mondhatni évek óta, mert ez volt a bajok forrása, a viszály magva, ezért adósodott el a nép, ezért került börtönbe vagy szolgaságba.

Genucius azonban nem olyan ember volt, hogy az üres szócsatával megelégedett volna. Népgyűlést hívott össze, amelyen megszavazták az új, igazságos földosztási törvényt. De a konzulok ellenszegültek a nép kívánságának, nem terjesztették a szenátus elé, és így nem valósulhatott meg. Ezért meg kellett bűnhődniök. Mikor hivatali évük letelt, és a konzuli méltóság személyüket nem védelmezte, Genucius néptribunus jogánál fogva törvény elé idézte és bevádolta őket mint a nép ellenségeit.

A két volt konzul - Gaius Manlius és Lucius Furius - nem sok jót várt a tárgyalástól. Ismerték Genucius szilárdságát és a nép gyűlöletét. Az atyákhoz, a patriciusokhoz fordultak tehát, de ezektől csak bizonytalan ígéretet kaptak, hiszen már nem voltak hatalmon. Még leginkább a patriciusifjakban bíztak. Felkeresték őket, és keserű szavakkal panaszkodtak:

- Tanuljatok a mi esetünkből, és ne foglaljatok el állami tiszttséget! Ne törődjetekek semmit az állam ügyeivel! Mert mi más a hatalmat jelentő vesszőnyaláb, a méltóságot jelentő bíborszegélyű köpeny, a *toga praetexta*, mi más a díszes szék, a *sella curulis*, melybe a konzul ül, mint úgyszólván a halottnak kijáró pompa? E díszes jelvényekkel szinte a ravatalra terítenek bennünket! Ha mégis vágyakoznátok a konzulságra, gondoljátok meg, hogy a konzul nem más, mint a néptribunus foglya és szolgálja. A konzulok csak a tribunusok bábjai: mindent csak azok parancsára, azok engedélyével tehetnek. Ha konzul vagy, és meg mersz moccanni, ha tekintettel mersz lenni az atyákra is, ha azt mered hinni, hogy a plebejusokon kívül más is él ebben az államban, jól vigyázz magadra, és ne felejtse, hogyan járt Gnaeus Marcius Coriolanus! Ha konzul vagy, te sem várhatasz jobb sorsot...

Az effajta beszédek felizgatták az ifjakat, akik amúgy is gyűlölték a tribunusokat és a tribunusi intézményt. Elhatározták, hogy kiállanak a konzulok mellett. Vakmerő tervet eszeltek ki, és akadt, aki vállalkozott a terv végrehajtására...

Elérkezett a nap, melyen a néptribunus vádat akart emelni a konzulok ellen. A nép nagy tömegben gyűlt össze, és feszülten várakozott. Zsibongott az egész fórum. A várakozás, feszültség és zaj egyre fokozódott, mindenki Genuciusra várta, de az késett. Először csak csodálkozott ezen a nép, de azután gyanús lett ez a késlekedés.

- Csak nem ijesztették el valamivel Genucius? - kérdezték. - Még csak az kell, hogy ő is elhagyja a mi ügyünket!

- Nem, ő azt nem teszi - mondták mások -, nem olyan fából faragták. Más oka lesz az ő késésének. Inkább azt hisszük, hogy betegség tartja vissza.

Egyesek elszaladtak Genucius házához, ahonnan sápadtan és rémülten tértek vissza.

- Ne várjátok Genucius! Az éjjel meggyilkolták! Holtan találtuk házában.

Mint a villámcsapás, úgy hatott ez a hír a tömegre. És mint a vezető nélkül maradt nyáj, hirtelen szétszaladtak, ki erre, ki arra. Különösen Genucius tribunustársai rémültek meg, mert látni való volt, hogy nem

sokat érnek azok a törvények, amelyek az ő személyüket szentnek és sérthetetlennek minősítik.

Bezzeg nem így az atyák! Alig palástolhatták örömeiket, dicsérték az ifjakat, és még az is azzal dicsekedett, hogy része van a gyilkosságban, akinek Genucius vére nem szennyezte be a kezét. Nyíltan hirdették:

- Most megfékezzük a tribunusi hatalmat! Eleget túrtünk tőlük!

Az általános rémületet felhasználva, a konzulok a fenyegető háború ürügyével sorozást rendeltek el. A tribunusok annyira meg voltak félemlítve, hogy nem tiltakoztak. A népet ez mélyen elkésérette:

- Úgy látszik, megint visszatérünk a régi módihoz, amikor még nem voltak tribunusaink. Genuciuszal meghalt a tribunusi hatalom, és vele együtt el is temették. Most már nincs más hátra, mint hogy a nép maga védje meg magát, mástól nem várhat segítséget.

Ilyen volt a nép hangulata, miközben a konzulok sereget toboroztak. Történt pedig, hogy egy bizonyos Volero Publicius megtagadta a katonáskodást, mire a konzulok elküldték érte egyik lictorukat. Volero tiltakozott:

- Nem állok be katonának! Harcoltam már eleget, még rangot is kaptam, nem megyek!

Erre a lictor letépte ruháját, és meg akarta vesszőzni. Volero kiabálni kezdett, és a tribunusokat hívta védelmére. De azok nem jöttek. Volero a fórum felé szaladt, a lictor utána. Volero újra kiabálni kezdett:

- Fellebbezek a néphez! A tribunusok eltűrik, hogy megvesszőzzék a népet, mert félnek, hogy meggyilkolják őket saját házukban!

A lictor eközben utolérte, és meg akarta bilincselni. De Volero nem hagyta magát, és mert többen jöttek segítségére, a lictor jobbnak látta elszaladni. Volero pedig így szólt a köréje gyűlt emberekhez:

- Hozzatok fellebbezek! Ne hagyjatok el, polgárok, ne hagyjatok el, bajtársaim! Ne reméljetekek segítséget a tribunusoktól, inkább ők szorulnak a ti segítségetekre!

A tömeg és az indulat egyre nőtt. Mikor a konzulok a lictortól megtudták, mi történt, lictoraik kíséretében maguk indultak rendet csinálni. De pórul jártak. A tömeg elkergette a lictorokat, összetörte vesszőnyalábjukat. A konzulok testőreikkel együtt futva kerestek menedéket a kúriában. Az atyák előtt panaszt tettek Volero és a nép ellen, de céljukat nem érték el. A józanság győzött. A nép ellen tett indítványokat az atyák sorban elvetették, és a konzulokat mérsékletre intették.

Az eset után Volerót körülrajongta a nép, és a legközelebbi választás alkalmával megválasztották tribunusnak.

Sokan azt hitték, hogy hatalmát arra használja majd, hogy megbosszulja a rajta esett sérelmet. De nem így történt. Egy szóval sem támadta a konzulokat, csupán egyetlen javaslattal fordult a néphez:

- Javaslom, polgárok, hogy ezentúl a nép tisztviselőit a *tribusgyűléseken* válasszák. (Eddig ugyanis a *centuriagyűléseken* választották, ahol a patriciusok voltak a hangadók.)

Az atyák és a konzulok ezt semmiképpen nem akarták.

- Még csak az kellene! - mondogatták. - Akkor aztán csupa olyan embert választanának meg, akikkel még több bajunk volna.

Csak annyit tudtak tenni, hogy a tribusgyűlés összehívását halogatták, de azt már nem tudták megakadályozni, hogy Volerót a nép újra meg ne válassza.

"Ha nem megy szép szóval, akkor majd pénzzel dolgozunk" - gondolták az atyák, és meg akarták vesztegetni Volero tribunustársát, Laetoriust, aki *vétójával* megakadályozhatta volna a javaslat tárgyalását. De Laetorius erre nem volt kapható, sőt ő lett most már a javaslat leghévesebb szószólója, talán még Volerót is felülmúlta.

Az atyák erre azzal válaszoltak, hogy a patriciusok közül a nép legdühödtebb ellenségét, Appius Claudiust tették meg konzulnak.

- Majd ez megtanítt benneteket! Letöri a szarvatokat! - mondogatták.

Appius Claudius kegyetlen, gögös ember volt, és szívből megvetette a népet. De Laetoriusban kemény ellenfélre talált. Mikor kihirdették Claudius konzulságát, így kiáltott fel:

- Azt hiszitek, az atyák konzult választottak? Tévedés! Hóhért választottak, azt varrták a nyakunkba, hogy marcangoljon bennünket! De ne igyék előre a konzul a medve bőrére! Holnap ismét gyertek el ide! Én itt a szemetek láttára vagy meghalok, vagy megszavaztatom a törvényt!

A következő napon a tribunusok elfoglalták emelvényüket. A patriciusok, készen arra, hogy bármi áron is megzavarják a gyűlést, és megátolják a döntést, a nép között helyezkedtek el csoportosan. Mikor ezt Laetorius észrevette, felszólította a népet:

- Mindenkit el kell távolítani, aki nem tartozik a szavazók közé!

Erre Appius, a konzul válaszolt:

- Vigyázz! A tribunusnak csak a plebejusok fölött van hatalma. Nem az állam tisztviselője ő, csak a népé, a plebejusoké. Te legfeljebb annyit mondhatsz: "Ha jónak látjátok, távozzatok, polgárok."

Laetorius erre törvényadta jogánál fogva el akarta fogatni Claudiust, mire az a lictorokat küldte Laetorius ellen. A patriciusok és a nép egyaránt kész volt a beavatkozásra, és csúnya verekedés, vérengzés lett volna ebből az összeszólalkozásból, ha Cladius konzultársa, Titus Quinctius gyorsan közbe nem lép. Ráparancsolt az atyákra:

- Fogjátok meg Claudiust, és ha másképp nem, erőszakkal vigyétek el a fórumról!

Aztán a tribunusokhoz fordult.

- Kérlek, ne lázítsátok a tömeget. Ellenkezőleg, csillapítsátok haragját. Ha nem kerül is javaslatok fölött döntésre azonnal sor, abból nem lesz károtok. Higgyétek el, az atyák a nép hatalmában vannak, a konzul meg az atyákéban. Nyugodjatok meg tehát, és nyugtassátok meg a népet is.

A tribunusok hallgattak szavaira. A nép haragja megszűnt, nyugodtan tanácskoztak. De nem úgy Appius! Mikor a fórumra, majd a kúriába kísérték, valósággal dühöngött.

- Esküszöm az istenekre és emberekre, hogy a ti gyávaságotok teljesen kiszolgáltatja államunkat a hitvány néptömegnek! Ahelyett, hogy szembeszálltatok volna velük, engem fogtatok és hurcoltatok el. Nem a konzul nem támogatja a szenátust, hanem megfordítva: a szenátus hagyta cserben a konzult. De csak így tovább! Majd kaptok a nyakatokba olyan törvényeket, amilyeneket még a Szent Hegyen sem hoztak!

Próbálták csitítani:

- Neked és a hozzád hasonlóknak csak arra van gondotok, hogy kinek a kezében van a hatalom. Hogy közben az államot szétmarcangoljátok, azzal ugyan keveset törődtek.

- Nem állam az - kiáltotta Cladius -, ahol a nincstelen nép az úr!

Így vitatkoztak, veszekedtek. Közben a nép tanácskozott, és törvényerőre emelte Volero javaslatát, vagyis hogy ezentúl a tribusgyűlésen válasszák a tribunusokat. Ezzel az atyák és híveik befolyását ezen a téren semmivé tették.

A római nép két régi ellensége, az aequusok és a volscusok felhasználták az ádáz viszályt, mely Róma bensejében dúlt.

- Csak hadd veszekedjenek! Hadd marakodjanak! Az a jó nekünk! - mondogatták. - Bár vonulna ki ismét a nép, mi befogadnánk, és könnyen leigáznánk az erőtlenné vált Rómát.

Ez a vágyuk ugyan nem teljesült, de a viszálykodás alatt pusztítva járták a római földeket, és igyekeztek minél több zsákmányt szerezni. Csak akkor hagyták abba, mikor híret vették, hogy a belső harc lecsendesedett. A szenátus azonban, hogy megtorolja rablásaikat, hadat indított ellenük, és Appius Claudiust bízta meg a sereg vezérletével.

"Most majd megtanítom a 'dicső' nép fiait - gondolta magában. - Engem, engem legyőztek, pedig azért lettem konzul, hogy letörjem tribunusaikat, hogy ne legyen törvényeikből semmi. És mégis lett! Amit konzulelődem sokkal kisebb erőfeszítéssel meg tudtak akadályozni, én nem tudtam. Ezzel háláltam meg az atyáknak a belém vetett bizalmat. De most itt az alkalom, hogy megfizessek a hitvány plebejusoknak. Majd megmutatom, mit jelent az, hogy én vagyok a vezér. Ezt világeletükben megemlegetik..."

És válogatott kínzásokkal gyötörte őket, fölösleges és fárasztó menetelésekkel, gyakorlatokkal, új meg új sáncárok ásásával, és ki tudná felsorolni, még mivel. Ám a katonák nem hagyták magukat.

"Ha te úgy, mi is úgy" - gondolták, és csak nagy ímmel-ámmal teljesítették parancsait. Ólomlassúak voltak mindenben, iszonyúan ráértek, és ez ellen nem használt se szép szó, se büntetés. Ha például menetelésük magától a lendülettől meggyorsult, azonnal lelassítottak; ha gyorsabb mozgásra nógatta őket, már ez a nógatás elég volt ahhoz, hogy elvegye a mozgástól kedvüket. Ahol megjelent, a katonák földre szegezték szemüket, és aki mellett elment, csöndben átkot szórt rá. Cladius erre azzal felelt, hogy elrendelte az *ambulatiót*, vagyis tízmérföldnyi utat kellett megtenniük teljes folszereléssel, oda és

vissza, meghatározott idő alatt. Vagy a *palariát*, támadást egy hat láb magas cölöp ellen, a rendsnél kétszer nehezebb fegyverzetben. De hiába volt mindez, hiába a levonás a zsoldból, a nyilvános megszégyenítés avagy a testi fenyítés: a gyűlölet mindennél erősebb volt.

Appius Cladius tajtékozott dühében. Tisztjeit vette elő.

- Ti *centuriók*, ti *duplicariusok*, ti vagytok a hibásak, hogy nem tudtok fegyelmet tartani! Ti néptribunusok, ti volerók...

Mikor a volscusok ezekről a dolgokról értesültek, támadásra indultak. Cladius kivezényelte seregét a táborból, hogy megütközzék velük. De hol volt a régi római vitézség? Nyoma sem volt. Nemhogy nem akartak győzni, de egyenesen azt akarták, hogy az ellenség győzzön. Hiába biztatták őket tisztjeik, vezéreik csatára, ők bizony már lándzsájuk elhajítása után megfordultak, és menekültek vissza a megerősített táborba. Azzal sem sokat törődtek, hogy a hátul maradtakat az ellenség lekaszabolja. A sáncok tetejéről aztán visszaszorították a már-már győztes volscusokat, amiből nyilvánvaló lett, hogy a római csak a táborát nem adja, de egyébként vereségét nem bánja, talán még örül is neki.

Appius dühében népgyűlést rendelt el a fővezéri sátor előtt, de tisztjei figyelmeztették:

- Vedd tudomásul, hogy katonáid mind egy szálig megtagadták a népgyűlésen való részvételt. Azt javasoljuk, hogy népgyűlés helyett bontass táborát, és vezesd ki a sereget a volscusok földjéről. Ha itt maradunk, annak nem lesz jó vége. Láttad, hogy az ellenség már itt volt a kapuknál, sőt felhágott a falakra is, és nem sok hiányzott, hogy az egész táborát elfoglalja. Okosabb, ha kiadod a parancsot a visszavonulásra.

Appius Cladius kénytelen-kelletlen engedett, és reggel a kürtösökkel indulót fúvatott. De a kürtszóra a nem messze táborozó volscusok is felfigyeltek. Megvárták, míg a római hadoszlop kivonult a táborból, és megtámadták a hátvédet. Nagy zűrzavar támadt a hátsó sorokban, és mint a láng, egyre tovább harapózott, és az elsőket is utolérte. A kavargásban szót, parancsot érteni se lehetett. A római hadoszlop szétbomlott, a katonák mindent elfelejtettek, csak a futást nem.

- Álljatok meg! A volscusoktól féltek, akiket már annyiszor legyőztetek? - kiabált a konzul rájuk. De hasztalan. Fegyvereiket, pajzsukat eldobálva futottak, menekültek. Végül is már az ellenség fáradt bele az üldözésbe, és így a konzulnak sikerült egy távoli mezőségen, már római földön, katonáit összeszedni és táborát ütni. Azután gyűlést hívott össze, s keserűen szidalmazta őket:

- Szép kis had vagytok ti! Elfelejtétek a fegyelmet, mindent, amit egy katonának tudnia kell? Hol vannak fegyvereitek? A tied hol van?... És a tied?... Íme, fegyvertelen fegyveresek... Szégyen-nyalázat, a római név megcsúfolása, amit ti ma cselekedtetek!

Egy bátor római centurio, név szerint Lucianus, megfelelt neki:

- Tudom, hogy halállal lakolok érte, ha megmondom, de mégis megmondom: tanul meg, konzul, hogy egy hadsereg ereje abban van, ha a katonák szívesen engedelmeskednek a vezérnek, és nem gyűlölik őt szívének mélyéből.

Appius rögtön elfogatta a centuriót, és fejét vétette tisztársaival együtt, a sereget pedig megtizedeltette: sorba állította katonáit, és minden tizediknek elő kellett lépnie. Ezeket a vesztőhelyre vitette. A kudarc azonban, melyet a nép iránt érzett gyűlölete okozott, nem ment feledésbe.

Nem csoda tehát, hogy mikor hivatali éve lejárt, a néptribunusok törvény elé idézték, hogy feleljen konzulása alatt elkövetett hibáiért és bűneiért. Nyilvánvaló volt, hogy számkivetésre fogják ítélni. A szenátorok azonban mindent elkövettek, hogy Appius Claudiust mentesítsék a számkivetés alól. Hivatkoztak régebbi érdemeire, hajlott korára, de még így sem mentesült volna a büntetéstől, ha váratlanul súlyosan meg nem betegszik. Nemsokára meg is halt. És bár temetésekor a halott fölött mondott, emlékéért dicsőítő beszédet is szívesen meghallgatta a nép, Rómában mégis sokáig emlegették mint a fennhéjázás és az embertelen gyűlölet riasztó példaképét.